

**Μόσχος
Μορφακίδης
-Φυλακτός**

Το ακανθώδες θέμα των νεοελληνικών σπουδών στην Ευρώπη δεν είναι δυνατόν να αναπτυχθεί σε μια απλή στήλη και, επομένως, στο άρθρο αυτό επιχειρείται να δοθεί μια σύντομη και, όσο γίνεται, πιο ρεαλιστική εικόνα της κατάστασης, μαζί με προτάσεις για τον τρόπο που μπορεί να αντιμετωπιστεί. Το καθένα από τα σημεία που θα θιχθούν προσφέρεται ως αντικείμενο ξεχωριστής ανάλυσης και μπορεί να αποτελέσει τη βάση μιας μελλοντικής συζήτησης, που ίσως σταθεί χρήσιμη για την αντιμετώπιση του σοβαρού αυτού θέματος.

Το πρόβλημα, βέβαια, δεν είναι σημερινό, υπήρχε ήδη σε υποβόσκουσα μορφή τα χρόνια της φαινομενικής ακμής, που μπορεί να τοποθετηθεί από τα τέλη της δεκαετίας του '80 ως τις αρχές του 2000. Αξίζει να σημειωθεί η εξαιρετική ευαισθησία έδειξαν τότε το ελληνικό και το κυπριακό κράτος και οι ιδιωτικοί φορείς, που προσπάθησαν να συμβάλουν στη βελτίωση και εδραίωση των νεοελληνικών σπουδών στο εξωτερικό. Τα χρήματα που διατέθηκαν ήταν εντυπωσιακά για μια χώρα όπως η Ελλάδα, η οποία, σύμφωνα με επίσημες ανακοινώσεις, έφτασε να ενισχύει διακόσιες «έδρες» νεοελληνικών σπουδών. Τα αποτελέσματα όμως ήταν δυσανάλογα και, όπως η πορεία έδειξε στη συνέχεια, στις περισσότερες περιπτώσεις δεν τέθηκαν τα απαραίτητα θεμέλια, ώστε να μπορέσουν να αντιμετωπίσουν τη δύσκολη περίοδο που ακολούθησε. Τα τελευταία, λοιπόν, χρόνια γίνεται λόγος, σχεδόν αποκλειστικά, για την «κρίση των νεοελληνικών σπουδών στο εξωτερικό» και κυρίως στην Ευρώπη, αν και ορθότερος θα ήταν ίσως ο χαρακτηρισμός «εκατόμυη». Σήμερα οι σπουδές αυτές καταργή-

Οι νεοελληνικές σπουδές στην Ευρώπη: το παρόν και το μέλλον

θηκαν ή είναι υπό κατάργηση στα περισσότερα πανεπιστήμια της Δυτικής Ευρώπης, ενώ σε όσα εξακολουθούν να υπάρχουν, τα μαθήματα και ο αριθμός των φοιτούντων έχουν μειωθεί δραματικά. Επίσης και στην Ανατολική Ευρώπη το πρόβλημα είναι εμφανές, αν και σε μικρότερο βαθμό. Τα αίτια της «κρίσης» αυτής δεν είναι δύσκολο να εντοπιστούν: ● Η έλλειψη ενός μακροπρόθεσμου στρατηγικού σχεδιασμού και η εφαρμογή του με συνέπεια και συνέχεια από την ελληνική πολιτεία, σε συνδυασμό με την ανακριβή πληροφόρηση, που έφτανε κατά καιρούς στα συναρμόδια υπουργεία, είναι βέβαια ένα σημαντικό μέρος του προβλήμα-

τος, αλλά όχι το μοναδικό. ● Ο καιρός που οι φοιτητές επέλεγαν τις σπουδές που θα ακολουθούσαν, με κριτήρια συναισθηματικά και σύμφωνα με την κλίση τους προς μια συγκεκριμένη ύλη, παρήγαγε προ πολλού. Σήμερα, οι επιλογές τους καθορίζονται, σχεδόν αποκλειστικά, από την αγορά εργασίας. ● Στα πανεπιστήμια που προσφέρουν ειδικότητες σε ξένες φιλολογίες και μετάφραση, η προσφορά των γλωσσών έχει αυξηθεί εντυπωσιακά. Οι νέες γλώσσες αποσπούν φοιτητές όχι μόνο από τις λεγόμενες «μικρές» ή «ασθενείς», αλλά και από τις «σχυρές» γλώσσες (όπως για παράδειγμα τα γαλλικά), ενώ τα μαθήματα και οι ειδικότητες καταργούνται, όταν δεν

COURTESY: EUROPEANISTITUTE HAMBURG

σχεδόν συμβολικό χαρακτήρα, διότι περιορίζεται σε ελάχιστα μαθήματα επιλογής και, συνεπώς, δεν προσφέρει τη δυνατότητα καλής εκμάθησης της γλώσσας. Σε αρκετές περιπτώσεις, μάλιστα, δεν εντάσσεται καν στα επίσημα προγράμματα σπουδών φιλολογίας ή μετάφρασης, αλλά σε άλλους φορείς παρόμοιους με τα Διδασκαλεία Γλωσσών των ελληνικών πανεπιστημίων. Εννοείται ότι σπάνια προσφέρεται μια, έστω στοιχειώδης, κατάρτιση στη λογοτεχνία, την ιστορία και τον ελληνικό πολιτισμό.

Σε όλα αυτά έρχεται να προστεθεί και το γεγονός ότι η οικονομική υποστήριξη, που παρείχε το ελληνικό κράτος, μειώθηκε σε τέτοιον βαθμό, ώστε να φτάσει σε μηδενικό σχεδόν σημείο, σε μια περίοδο που οι νεοελληνικές σπουδές ασφυκτιούν και χρειάζονται περισσότερη στήριξη για να επιβιώσουν, όπου αυτό μπορεί να είναι δυνατό. Για να διασωθεί ό,τι απέμεινε, μοναδική πλέον διεξόδος είναι να χαραχθεί επειγόντως μια, σε βάθος χρόνου, πολιτική στήριξης με αξίες:

● Τον εντοπισμό και την αξιολόγηση των ελάχιστων εδρών όπου υπάρχουν ακόμη ολοκληρωμένες προπτυχιακές, μεταπτυχιακές και διδακτορικές σπουδές που, εκτός από τη γλώσσα, εντάσσουν στα προγράμματά τους τη λογοτεχνία, την ιστορία και τον πολιτισμό. Αυτό σε συνδυασμό πάντα με μια σαφή γνώση του πραγματικού αριθμού των φοιτούντων, αλλά και της απήχησης που έχουν στο κοινό

της χώρας που λειτουργούν. Τα ελάχιστα πλέον πανεπιστήμια που πληρούν τις προϋποθέσεις αυτές χρειάζονται να προστατευτούν ως κόρη οφθαλμού και να «υιοθετηθούν» από το ελληνικό κράτος, ώστε να καταστούν πραγματικά κέντρα σπουδών και έρευνας, που να εκπέμπουν λάμψη και αισιοδοξία, και όχι ανασφάλεια και φόβο για τη συνέχειά τους. Το κόστος θα είναι ελάχιστο, σε σχέση με την ωφέλεια που θα προκύψει.

● Τη δυνατότητα πρόσληψης νέων επιστημόνων από τις χώρες τους, ώστε να εξασφαλιστεί καλύτερα η συνέχεια των σπουδών. Το κόστος θα είναι μικρότερο από την αποστολή αποασπαμένων εκπαιδευτικών της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης.

● Τις διορθωτικές αλλαγές στο πρόγραμμα των αποασπασιών. Ιδιαίτερα σημαντικό είναι τα πανεπιστήμια να έχουν τη δυνατότητα να επιλέγουν όσους κρίνουν ότι πραγματικά μπορούν να ανταποκριθούν στις ανάγκες τους, αλλά και να τους απομακρύνουν όταν κρίνονται ακατάλληλοι.

● Την έρευνα, που είναι εξίσου σημαντική με τη διδασκαλία. Η ύπαρξη, σε συγκεκριμένες χώρες, σημαντικών αρχείων και βιβλιοθηκών για την ιστορία του ελληνικού έθνους είναι κεφάλαια εξαιρετικά σημαντικά.

● Το μεταφραστικό και το εκδοτικό έργο όχι μόνο λογοτεχνικών κειμένων, αλλά και ιστορικών και αρχαιολογικών πηγών.

● Τη χάραξη μιας νέας πολιτιστικής πολιτικής. Είναι αναμφίβολα θεμελιώδη τα πανεπιστήμια να αναπτύσσονται μια επιλεγμένη πολιτιστική δραστηριότητα που να συνδυάζεται με τις σπουδές τους και να αποφεύγει τη δυναμική του φολεκλόρ. Απαιτείται, όμως, να υπάρχει σαφής διαχωρισμός μεταξύ νεοελληνικών σπουδών και πολιτιστικής δραστηριότητας, και να αποφεύγεται η σύγχυση μεταξύ τους.

Συμπερασματικά, ο χρόνος είναι εξαιρετικά πειστικός και επέχει να παρθούν τα απαραίτητα μέτρα.

Ο κ. Μόσχος Μορφακίδης-Φυλακτός είναι καθηγητής Ελληνικής Φιλολογίας στο Πανεπιστήμιο της Γρανάδας και διευθυντής του Κέντρου Βυζαντινών, Νεοελληνικών και Κυπριακών Σπουδών.

συμπληρώνουν έναν ικανοποιητικό αριθμό φοιτητών. Ως συνέπεια, συχνά παρατηρείται ένας σκληρός ανταγωνισμός μεταξύ των γλωσσών για την προσέλκυση των νέων φοιτητών.

● Σε παρόμοιο περιβάλλον, και σε συνδυασμό με την οικονομική κρίση που διέρχεται η Ελλάδα την τελευταία δεκαετία, οι νεοελληνικές σπουδές έπαψαν να είναι ελκυστικές. Οι συνέπειες ήταν τραγικές. Στα περισσότερα πανεπιστήμια καταργήθηκαν και τα ελάχιστα που απέμειναν, ο αριθμός των φοιτούντων μειώθηκε δραματικά, ενώ σε κάποια η ύπαρξή τους, και κυρίως σε μεταπτυχιακό επίπεδο, στηρίζεται σχεδόν αποκλειστικά σε έλληνας φοιτητές.

● Ο ίδιος ο ορισμός των νεοελληνικών σπουδών στο εξωτερικό συγχέεται συχνά με την αποκλειστική διδασκαλία της γλώσσας η οποία, όσο σημαντική κι αν είναι, δεν μπορεί να θεωρηθεί, από μόνη της, ως «νεοελληνικές σπουδές». Αυτή είναι, όμως, η εικόνα που συνήθως επικρατεί στις περισσότερες περιπτώσεις, όπου μάλιστα, η γλωσσική διδασκαλία έχει

Ο ίδιος ο ορισμός των νεοελληνικών σπουδών στο εξωτερικό συγχέεται συχνά με την αποκλειστική διδασκαλία της γλώσσας η οποία, όσο σημαντική κι αν είναι, δεν μπορεί να θεωρηθεί, από μόνη της, ως «νεοελληνικές σπουδές»